Uniwersytet Wrocławski

HISTORYCZNOGEOGRAFICZNA BAZA DANYCH DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH NA OBSZARZE WSPÓŁCZESNEJ POLSKI

WALDEMAR SPALLEK, KAROL NOWAKOWSKI

GEOGRAFIA HISTORYCZNA

Geografia historyczna zajmuje się badaniem **geografii przeszłości** oraz jej wpływu na kształtowanie **geografii teraźniejszości i przyszłości**.

Jednym z głównym problemów badawczych jest **rekonstrukcja dawnych granic podziałów terytorialnych**: politycznych, administracyjnych, własności itd. Tworzą one z jednej strony kontekst historycznogeograficzny dla zdarzeń z przeszłości, z drugiej – służą jako jednostki odniesienia dla historycznych danych statystycznych.

DAWNE PODZIAŁY ADMINISTRACYJNE

Celem projektu było wykonanie geobazy dawnych **podziałów administracyjnych pierwszego poziomu** istniejących w różnych okresach na obecnym terytorium Polski od 1771, czyli ostatniego roku istnienia I Rzeczypospolitej w nieokrojonych przez zaborców granicach.

Głównym **powodem podjęcia tematu** jest brak jednego, kompleksowego i kompletnego źródła, tak w formie drukowanej, jak i cyfrowej, w którym zawarte wszystkie najistotniejsze stany granic administracyjnych, jakie istniały na obecnym terytorium Polski w ostatnich 250 latach.

DAWNE PODZIAŁY ADMINISTRACYJNE WOJEWÓDZTWA

Za jednostki pierwszego poziomu podziału administracyjnego przyjęto **województwa i odpowiadające im rangą jednostki administracyjne**, występujące w innych krajach i okresach historycznych (tj. kamery wojenno-dominialne, departamenty, gubernie, rejencje i kraje koronne).

PODZIAŁ POLITYCZNY ZIEM WSPÓŁCZESNEJ POLSKI OD 1771

Do 1795: Polska, Prusy, Czechy, Saksonia, Węgry
Do 1867: Rosja, Austria, Ks. Warszawskie, W. M. Gdańsk, W. M. Kraków
Do 1951: Austro-Węgry, Niemcy, ZSRR

METODA RETROGRESJI

W związku ze zróżnicowaniem jakości kartometrycznej dawnych map (zarówno w czasie, jak i w przestrzeni – różny poziom kartografii państw zaborczych) przyjęto stosunkowo małą **skalę szczegółowości 1:1 000 000** oraz zastosowano **metodę retrogresji**.

Polega ona na rozpoczęciu badania od czasów późniejszych, do których posiadamy najpełniejsze materiały źródłowe, i *posuwaniu studium wstecz, przy uwzględnieniu źródeł coraz starszych i coraz szczuplejszych* (H. Rutkowski, 2019).

METODA RETROGRESJI

Punktem wyjścia był zbiór danych ze współczesnymi województwami oraz dodatkowo warstwy zawierające rzeki, zbiorniki wodne (dane pobrano z **BDOO**), a także gminy i obręby ewidencyjne (**BDOT10k**).

W następnych krokach cofano się w czasie, aż do okresu przedrozbiorowego. Chronologicznie późniejszy stan granic był podstawą do porównania z mapami przedstawiającymi ich wcześniejszy kształt, który po weryfikacji był wektoryzowany.

ŹRÓDŁA I METODA DAWNEGO STANU GRANIC ADMINISTRACYJNYCH

- Tekstowe i prawne – ustawy i rozporządzenia dotyczące zmiany granic administracyjnych.
- Dawne mapy administracyjne i ogólnogeograficzne, współczesne mapy historyczne.

Gdy granice dawnych jednostek administracyjnych pokrywały się ze współczesnymi, wiernie zachowywano kształt późniejszy.

Jeżeli przebieg granicy zidentyfikowano jako biegnący wzdłuż rzeki, wówczas w taki sposób ją wektoryzowano.

Gdy granica miała inny przebieg, przy wektoryzacji posiłkowano się warstwami z granicami obrębów ewidencyjnych, na podstawie których wyznaczano granicę województw i jednocześnie ją generalizowano. Przyjęto założenie, że ze względu na swe niewielkie rozmiary, ich granice nie uległy zmianom, lub te zmiany są tak niewielkie, że w przyjętej skali dla bazy danych nie są one istotne.

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

Wynikiem projektu jest **baza danych geohistorycznych** zawierająca:

- poligony jednostek administracyjnych odpowiadających randze województw w **16 wybranych momentach czasowych**,
- miejscowości będące siedzibą administracji,
- informację o jednostkach nadrzędnych, do poziomu państwa włącznie, dzięki czemu możliwe jest prowadzenie analiz i wizualizacja podziałów administracyjno-politycznych wyższego rzędu.

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1771 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Monarchia habsburska
- Ziemie Korony Czeskiej
- Królestwo Węgier

I Rzeczpospolita
- Korona Królestwa Polskiego
- Wielkie Księstwo Litewskie

Prusy
- Brandenburgia
- Pomorze
- Prusy
- Śląsk

Saksonia

Stolice administracyjne i polityczne
- województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych
- jednostek nadrzędnych
- państw

morza, jeziora

rzeki

Państwo	Jedn_nadrz	Nazwa	Stolica	Forma
Monarchia habsburska	Królestwo Węgier	Spisz	Lewocza	Komitat
Monarchia habsburska	Królestwo Węgier	Orawa	Nowy Kubin	Komitat
Monarchia habsburska	Królestwo Galicji i Lodo...	Królestwo Galicji i Lodo...	Lwów	Prowincja
Polska	Korona Królestwa Polsk...	Księstwo Siewierskie	Siewierz	Księstwo
Polska	Korona Królestwa Polsk...	poznańskie	Poznań	Województwo
Polska	Korona Królestwa Polsk...	pomorskie	Gdańsk	Województwo
Prusy	Prusy Zachodnie	zachodniopruska	Kwidzyn	Kamera wojny i domen
Prusy	Brandenburgia	Nowa Marchia	Kostrzyn nad Odrą	Kamera Wojny i Domen
Prusy	Pomorze	Pomorze	Szczecin	Kamera Wojny i Domen
Prusy	Śląsk	głogowska	Głogów	Kamera Wojny i Domen
Prusy	Śląsk	wrocławska	Wrocław	Kamera Wojny i Domen
Monarchia habsburska	Korona Królestwa Czes...	Śląsk Austriacki	Opawa	Prowincja
Polska	Wielkie Księstwo Litews...	nowogródzkie	Nowogródek	Województwo
Polska	Wielkie Księstwo Litews...	brzeskolitewskie	Brześć na Bugiem...	Województwo
Saksonia	<Null>	Łużyce	Budziszyn	Prowincja
Prusy	Prusy Wschodnie	litewska	Gąbin	Kamera wojny i domen
Prusy	Prusy Zachodnie	okręg notecki	Bydgoszcz	Oddział kamery wojny...
Polska	Korona Królestwa Polsk...	dobra imielińskie	Imielin	Dominium
Polska	Korona Królestwa Polsk...	bełskie	Dubienka	Województwo

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

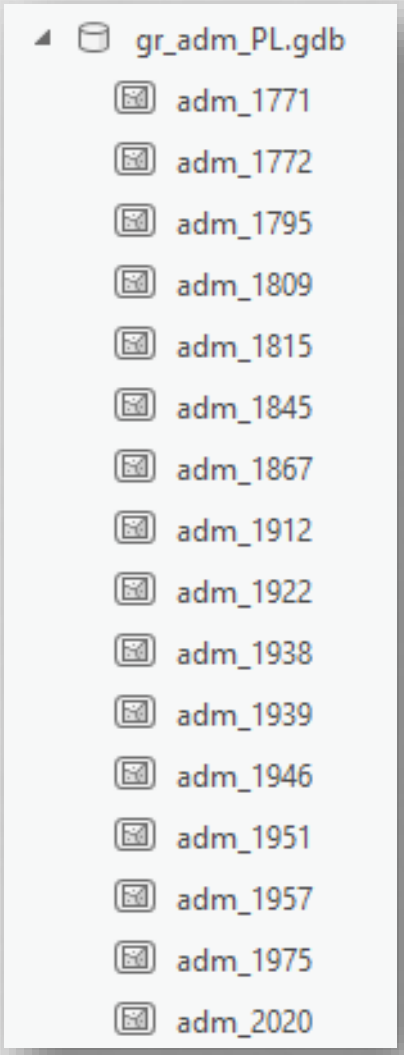

Cezury czasowe wybrano na podstawie analizy materiałów źródłowych (map i tekstów), kierując się znaczeniem wprowadzanych zmian administracyjnych, czasem ich trwania oraz dostępnością materiałów źródłowych.

W związku z tym pominięto podziały administracyjne władz okupacyjnych z okresu I i II wojny światowej oraz tymczasowe z lat 1792–1795 i 1945–1946, czy też ustanowione przez władze powstańcze w okresie powstania styczniowego.

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 2020 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Polska

Stolice administracyjne i polityczne

województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

jednostek nadrzędnych

państw

morza, jeziora

rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1951 r.

1:4 500 000

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1946 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Polska

ZSRR

Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka

Stolice administracyjne i polityczne

województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

jednostek nadrzędnych

państw

morza, jeziora

rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

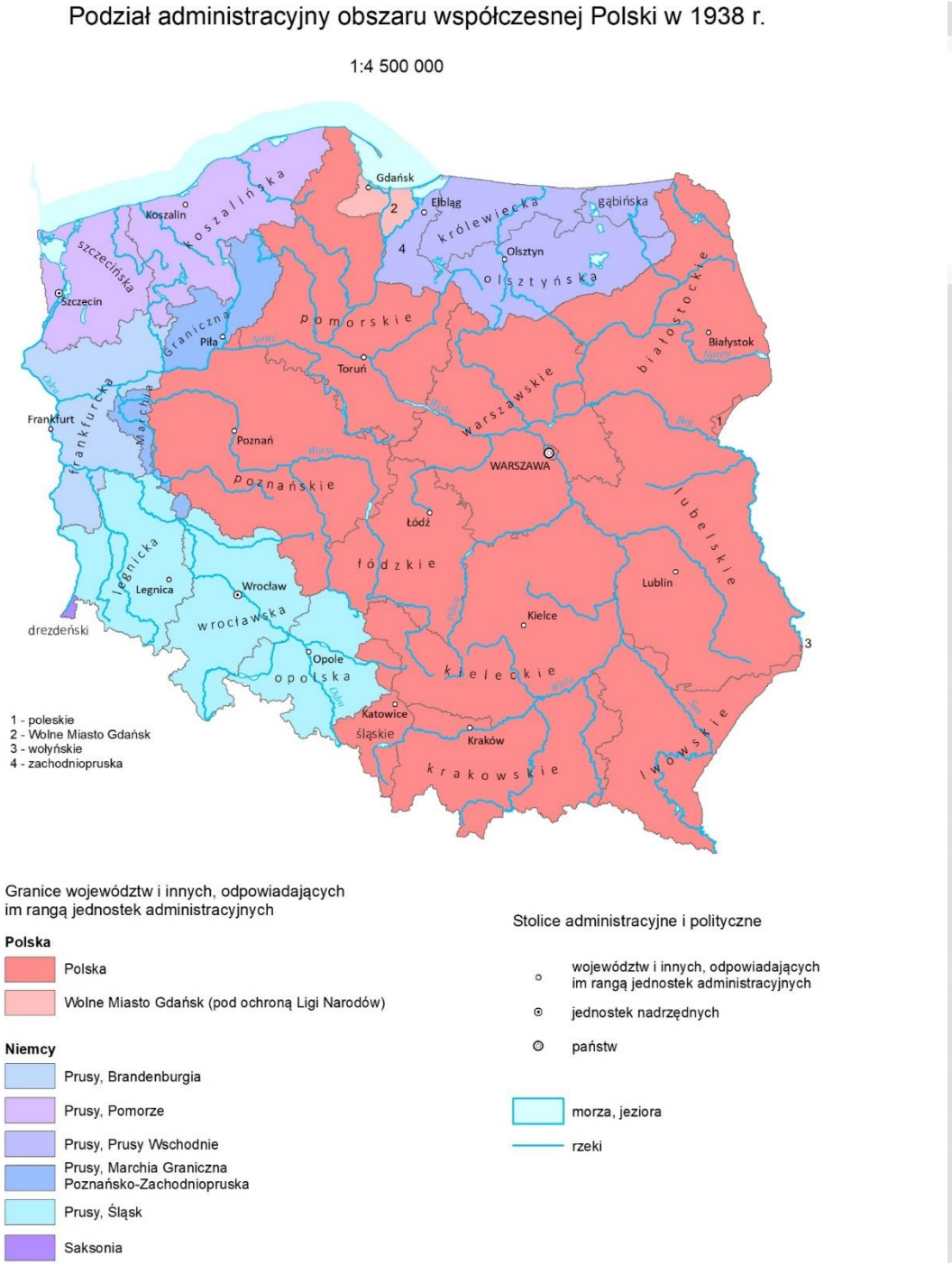

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1922 r.

1:4 500 000

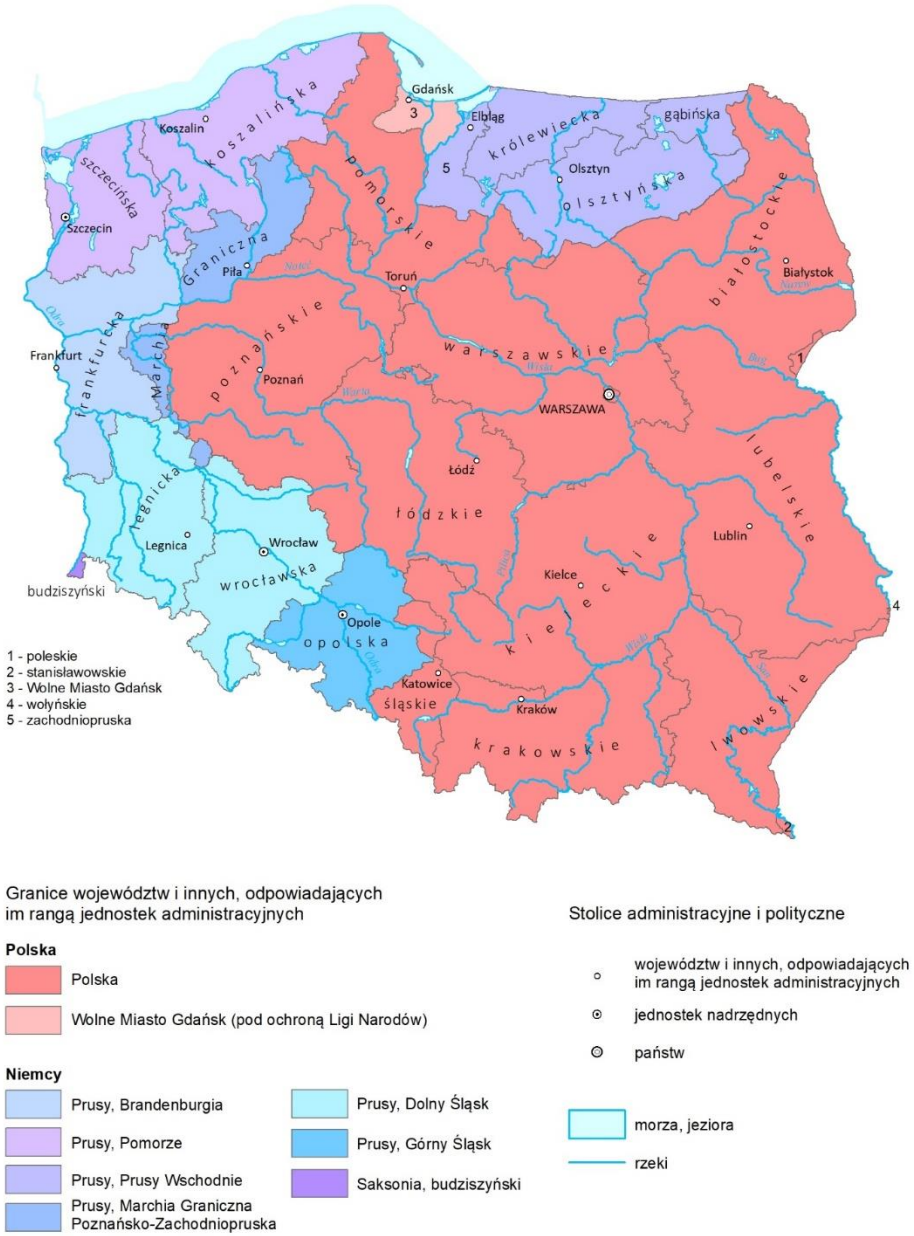

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Polska

- Polska
- Wolne Miasto Gdańsk (pod ochroną Ligi Narodów)

Niemcy

- Prusy, Brandenburgia
- Prusy, Pomorze
- Prusy, Prusy Wschodnie
- Prusy, Marchia Graniczna Poznańsko-Zachodniopruska
- Prusy, Dolny Śląsk
- Prusy, Górny Śląsk
- Saksonia, budziszyński

Stolice administracyjne i polityczne

- województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych
- jednostek nadrzędnych
- państw

- morza, jeziora
- rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1912 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Niemcy
- Prusy, Brandenburgia
- Prusy, Pomorze
- Prusy, Prusy Wschodnie
- Prusy, Prusy Zachodnie
- Prusy, Poznańskie
- Prusy, Śląsk
- Saksonia, budziszyński

Austro-Węgry
- Cesarstwo Austrii
- Królestwo Węgier

Rosja
- Rosja
- generał-gubernatorstwo kijowskie
- Królestwo Polskie

Stolice administracyjne i polityczne
- województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych
- jednostek nadrzędnych
- państw

- morza, jeziora
- rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1867 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Austro-Węgry
- Cesarstwo Austrii
- Królestwo Węgier

Prusy
- Brandenburgia
- Pomorze
- Prusy
- Poznańskie
- Śląsk

Rosja
- generał-gubernatorstwo wileńskie
- Królestwo Polskie

Saksonia

Stolice administracyjne i polityczne
- województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych
- jednostek nadrzędnych
- państw

- morza, jeziora
- rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1845 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Cesarstwo Austrii
- Ziemia Korony Czeskiej
- Królestwo Galicji i Lodomerii
- Królestwo Węgier

Rosja
- generał-gubernatorstwo litewskie
- Królestwo Polskie

Prusy
- Brandenburgia
- Pomorze
- Prusy
- Wielkie Księstwo Poznańskie
- Śląsk

- **Wolne Miasto Kraków**
- **Saksonia**

Stolice administracyjne i polityczne
- województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych
- jednostek nadrzędnych
- państw

- morza, jeziora
- rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1815 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Austria
- Ziemie Korony Czeskiej
- Królestwo Galicji i Lodomerii
- Królestwo Węgier

Rosja
- obwód białostocki
- generał-gubernatorstwo litewskie
- Królestwo Polskie

Wolne Miasto Kraków

Prusy
- Brandenburgia
- Pomorze
- Prusy Wschodnie
- Prusy Zachodnie
- Wielkie Księstwo Poznańskie
- Śląsk

Saksonia

Stolice administracyjne i polityczne
- województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych
- jednostek nadrzędnych
- państw

- morza, jeziora
- rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1772 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Monarchia habsburska
- Ziemie Korony Czeskiej
- Galicja
- Królestwo Węgier

I Rzeczpospolita
- Korona Królestwa Polskiego
- Wielkie Księstwo Litewskie

Prusy
- Brandenburgia
- Pomorze
- Prusy Wschodnie
- Śląsk

Saksonia

Stolice administracyjne i polityczne
- województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych
- jednostek nadrzędnych
- państw

- morza, jeziora
- rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

- gr_adm_PL.gdb
  - adm_1771
  - adm_1772
  - adm_1795
  - adm_1809
  - adm_1815
  - adm_1845
  - adm_1867
  - adm_1912
  - adm_1922
  - adm_1938
  - adm_1939
  - adm_1946
  - adm_1951
  - adm_1957
  - adm_1975
  - adm_2020

Podział administracyjny obszaru współczesnej Polski w 1771 r.

1:4 500 000

Granice województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych

Monarchia habsburska
- Ziemie Korony Czeskiej
- Królestwo Węgier

I Rzeczpospolita
- Korona Królestwa Polskiego
- Wielkie Księstwo Litewskie

Prusy
- Brandenburgia
- Pomorze
- Prusy
- Śląsk

Saksonia

Stolice administracyjne i polityczne
- województw i innych, odpowiadających im rangą jednostek administracyjnych
- jednostek nadrzędnych
- państw

- morza, jeziora
- rzeki

HISTORYCZNA GEOBAZA DAWNYCH PODZIAŁÓW ADMINISTRACYJNYCH

Utworzona historyczna geobaza dawnych podziałów administracyjnych pozwala m.in. na badanie **trwałości granic**, identyfikacji **obszarów rdzeniowych** współczesnych województw, czy też ich **odniesienia do granic historycznych** regionów Polski i np. ocenę trafności ich obecnych nazw.

Gdańsk
Olsztyn
Szczecin
Bydgoszcz
Białystok
Toruń
Gorzów Wielkopolski
Poznań
WARSZAWA
Zielona Góra
Łódź
Lublin
Wrocław
Kielce
Opole
Katowice
Kraków
Rzeszów

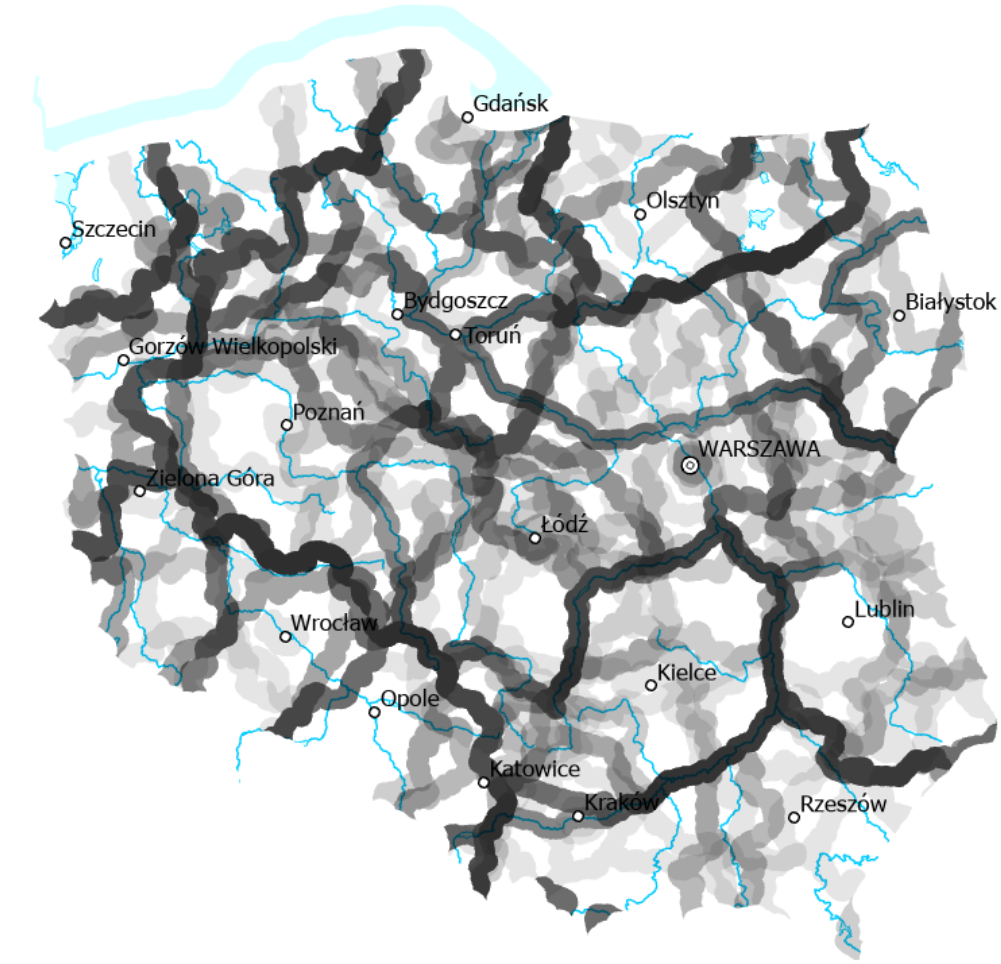
Gdańsk
Olsztyn
Szczecin
Bydgoszcz
Białystok
Toruń
Gorzów Wielkopolski
Poznań
WARSZAWA
Zielona Góra
Łódź
Lublin
Wrocław
Kielce
Opole
Katowice
Kraków
Rzeszów

OBSZARY RDZENIOWE SZEŚCIU HISTORYCZNYCH DZIELNIC POLSKI

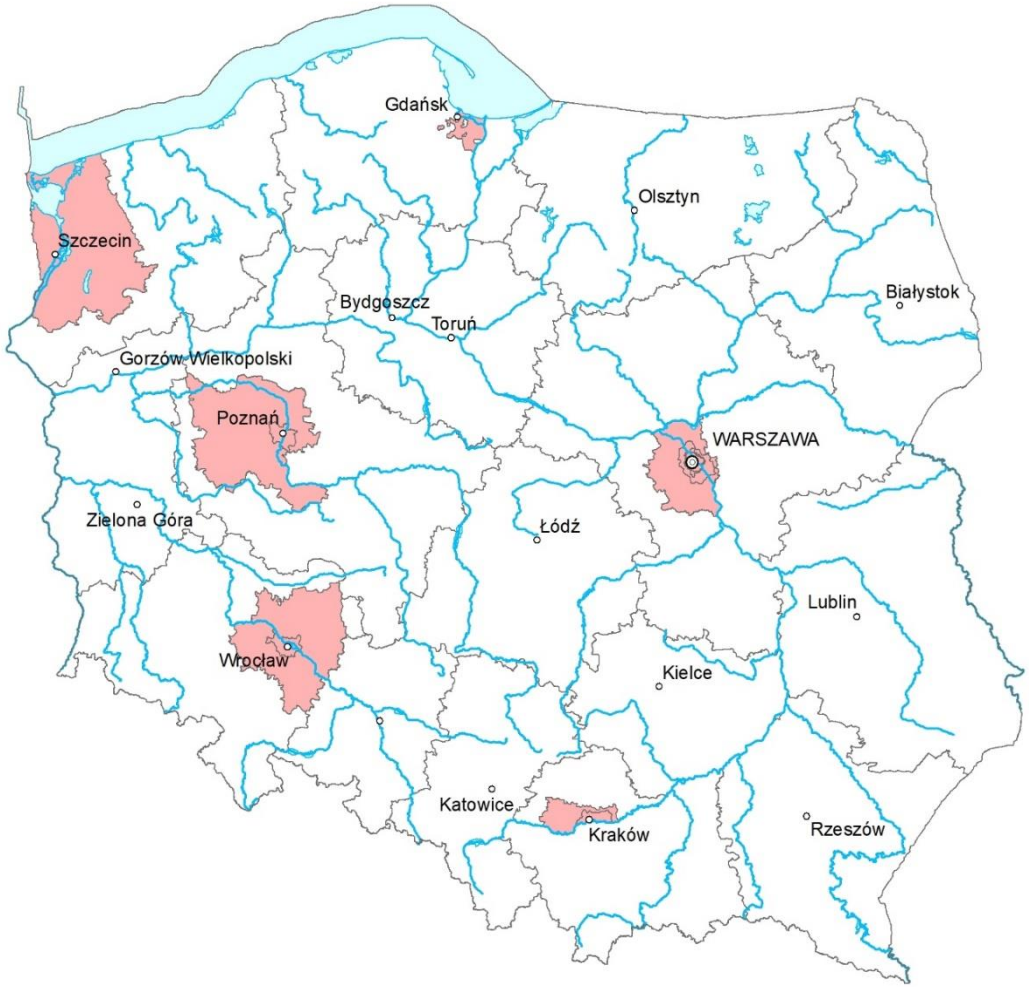

Pomorze Zachodnie

Pomorze Wschodnie

Wielkopolska

Mazowsze

Śląsk

Małopolska

TRADYCJE HISTORYCZNE WSPÓŁCZESNYCH WOJEWÓDZTW

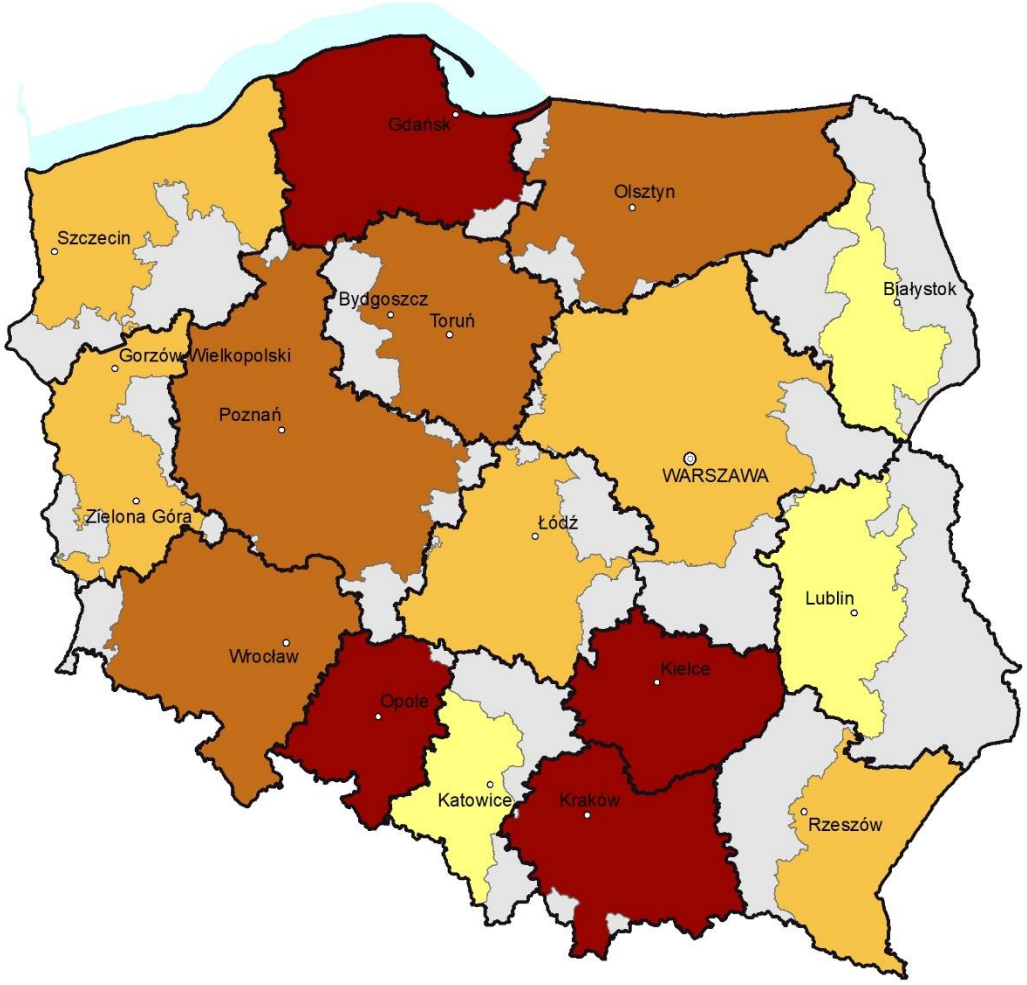

Procentowy udział regionów historycznych w powierzchni województw, które odnoszą do nich swoje tradycje .

POTRZEBA BUDOWY BAZ DANYCH GEOHISTORYCZNYCH

- Rozwój badań z zakresu geografii historycznej i historii.
- Bodziec dla rozwoju humanistyki cyfrowej.
- Dziedzictwo kraju i regionów.

Uniwersytet Wrocławski

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ